

Kuva 5. Elannon henkilökunnan lasten joulujuhlan valmistelua 1958.
Kuvaaja tuntematon, Helsingin kaupunginmuseo.

Ainereaali ja historian ja yhteiskuntaopin ylioppilas- kirjoittajat

---

Sari Tillonen

Taustaa

Ylioppilaskirjoitukset ovat lukiota käyvien nuorten päättötutkinto, johon noin kolme vuotta kestävä toisen asteen opiskelu huipentuu. Tutkinnolla on Suomessa pitkät, edelleenkin näkyvät juuret ulottuen Turun akatemian pääsykuulusteluun. Vuonna 1852 ylioppilastutkinnosta tuli Keisarillisen Aleksanterin yliopiston pääsykoe ja se sidottiin lukion oppimäärään. Merkittävä muutos tapahtui vuoden 1919 tutkintoasetuksen myötä, jolloin ylioppilaskirjoituksista tuli oppikoulujen lukioasteen päättötutkinto. (Virta 2014; Lahtinen & Välijärvi 2014, 7; Kupiainen ym. 14–15.) Samaisessa uudistuksessa luotiin uusi koemuoto: viiden aineryhmän reaalikoe, joista yksi ryhmä oli historia ja yhteiskuntaoppi. Kansantalouden muodosti alkuun yhdessä maataloudellisten aineiden kanssa oman aineryhmän, mutta vuoden 1947 asetuksessa kansantaloustiede yhdistettiin historiaan ja yhteiskuntaoppiin, kun maataloudellisista aineista luovuttiin. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 164–165, 241.)

Ylioppilastutkinnon pysyvyyttä, mutta samalla kehittymiskykyä kuvastaa hyvin, että osana 1960- ja 1970-lukujen koulujärjestelmän uudistuksia sitä esitettiin jopa poistettavaksi, mutta pitkällisten keskustelujen ja selvitysten tuloksena ylioppilastutkintoon tehtiin osauudistuksia ja päivityksiä seuraavilla vuosikymmenillä. Vakaus, joustavuus ja kyky muuntautua ajan vaatimuksiin oli avainasemassa ylioppilastutkinnon säilyttämiselle. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 288–291, 316.)

Reaalikokeen ongelmat tiedostettiin jo 1930-luvulla, mutta hidasta liikehdintää alkoi tapahtua vasta 1980-luvulla. Tällöin reaaliaineryhmiä järjestettiin uudelleen pariinkin kertaan. Vuonna 1987 kansantaloustieto yhdistettiin yhteiskuntaoppiin, jolloin nimeksi tuli historia ja yhteiskuntaoppi. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 314.) Perusongelma kuitenkin nimenmuutoksista huolimatta pysyi: yksi tavoitteiltaan epämääräinen ja tiedonalallisesti sirpaleinen koe testasi osaamista noin 30–50 % lukion oppimäärästä. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 312–315; Salmenkivi 2013, 30.) Uudistus sai kuitenkin odottaa 2000-luvun alkuun, jolloin reaalikokeen uudistamistyöryhmä laati esityksen kokeen jakamisesta oppiaineit-

tain osiin kahdelle kirjoituspäivälle eli nykymuotoiseksi *ainereaaliksi* (Ylioppilastutkintolautakunta 2001).

Kaarnisen ja Löfströmin mukaan vuonna 2003 voimaan tullutta reaalikoereformia perusteltiin kolmella argumentilla. Ensinnäkin reaalikokeiden tuloksia voitiin käyttää paremmin korkea-asteen opiskelijavalinnoissa. Toisaalta ainedidaktisesti kokeen jakaminen aineperustaisesti mahdollisti aiempaa paremmin oppiaineiden tiedonmuotoon perustuvan osaamisen mittaamisen. Kolmanneksi uuden ainereaalin tuli vastata ylioppilastutkinnossa niiden opetusmääriä. Vanha reaalikoe ei ollut reilu kaikkien oppiaineiden kesken eikä varsinkaan verrattuna kieliin, joiden kokeita oli pidetty vuosikymmeniä erikseen. (Kaarninen & Löfström 2002, 41.)

Ainereaalin syntyminen antoi kahdelletoista oppiaineelle itsenäisyyden ja mahdollisuuden kehittyä niiden tiedonmuodon kautta (Lahtinen & Välijärvi 2014, 37.) Yhteiskuntaoppikin ”aikuistui” prosessin aikana, kun perinteinen kaksoisaine historia ja yhteiskuntaoppi purettiin ensin lukiossa ja sittemmin myös perusopetuksessa. (Löfström ym. 2017, 83). Erolla oli myös vaikutusta entisten sisaraineiden kurssimääriin. Vuoden 1994 lukion opetussuunnitelmassa historiaa ja yhteiskuntaoppia oli ollut yhteensä viisi pakollista kurssia, joista neljä oli historiaa ja yksi yhteiskuntaoppia. Uudistuksen jälkeisessä vuoden 2003 suunnitelmassa historian pakollisia kursseja oli neljä ja yhteiskuntaopissa kaksi. Lukion opetussuunnitelman 2015 myötä historia menetti yhden kurssin yhteiskuntaopille. Muutos oli historiallinen, sillä ensi kertaa nämä oppiaineet olivat tasa-arvoisessa asemassa pakollisten kurssien suhteen. (Opetushallitus 1994, 98–99; Opetushallitus 2003, 250; Opetushallitus 2015, 253; Opetushallitus 2019, 9–10.)

Yhteiskuntaopin tuntimäärien tietoisella kasvattamisella on pyritty vahvistamaan muun muassa taloudellista ja yhteiskunnallista osaamista sekä kansalaiskasvatuksen tukemista (Löfström ym. 2017, 84). Opetussuunnitelman perusteet 2019 toi puolestaan lukioon perusopetuksesta tutun laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä korkeakouluista opintopisteet ja opintojaksot, joiden rakennusaineena joko oppiaine- tai oppiainerajat ylittävästi toimivat moduulit. (Opetushallitus 2022.)

Vuosina 2018–2020 toteutettiin korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2017; Karhunen ym. 2022, 1). Todistusvalinta nimityksestä huolimatta kaikkia opiskelijoita ei valita todistuksella, vaan pääsykokeita järjestetään edelleen. Kuitenkin myös korkeakoulujen pääsykokeet ovat muuttaneet muotoaan uudistuksen myötä enemmän yhteiseen ja vähemmän valmistautumista vaativaan suuntaan. (Karhunen ym. 2022, 1; Yliopistovalinnat 2022a; Ammattikorkeakouluun 2022).

Uudistusta on kritisoitu julkisuudessa esimerkiksi nuorten varhastuvien uravalintojen, lukion kuormittavuuden sekä tiettyjä aineita suosivan pisteystysten vuoksi (Kangasniemi 2021; Savo 2022). Tutkimusta valintakoeuudistuksen vaikutuksista on toistaiseksi olemassa vähän. Kuitenkin VATT:n tutkimuksen mukaan uudistus on onnistunut keskeisessä tavoitteessaan nopeuttaa toiselta asteelta korkeakouluihin siirtymistä (Karhunen ym. 2022, 34). Tutkimus perustui rekisteriaineistoihin eikä se siis kerro uudistuksen vaikutuksista esimerkiksi opiskelijoiden kokemuksiin lukioarjesta tai heidän valinnoistaan reaaliaineiden suhteen.

Syyskuussa 2022 tiede ja kulttuuriministeri Petri Honkonen esitti ylioppilaskirjoituksista luopumista, mikä kirvoitti vilkasta keskustelua niin poliitikoilta, kansalaisilta kuin lukiolaisilta. (Keski-Heikkilä 2022.) Honkonen kommenttia voidaan peilata vuoteen 1970 jolloin opetusministeri Jaakko Itälä aiheutti kohun esittämällä *Helsingin Sanomien* haastattelussa ylioppilastutkinnon joutavan romukoppaan. (Kaarninen & Kaarninen 2002 289–291.) Itälän kommentti on ymmärrettävä osana ajan koulutuspoliittista myllerrystä, mutta Honkonen ja Itälän kommentteissa on myös nähtävissä ajatus opiskelijamyönteisemmästä lukiosta. Samaan aikaan kun ylioppilastodistuksesta on tullut entistä voimakkaammin pääväylä korkeakouluopintoihin, tutkinto on itseasiassa lähentynyt sen alkuperäistä tehtävää eli valikoida opiskelijoita yliopistoon ja toimia sisäänpääsykuulusteluna. Vaikka ylioppilastutkinto sittemmin siirtyi lukioihin, kokeen historia ja koulutuspolitiikkaan kiinnittyvä kehitys ovat vaikuttaneet siihen, että ylioppilastutkinnon luonne tasapainoilee nykyisinkin päättötutkinnon ja akateemisten opintojen valintatutkinnon välillä. (Kaarninen & Kaarninen 2002, 370.)

Tutkimustehtävä, aineisto ja käsitteet

Tutkimustehtävänä on selvittää miten historian ja yhteiskuntaopin kirjoittajamäärät ovat muuttuneet yhtäältä oppiaineittain sekä toisaalta suhteessa muihin reaaliaineisiin vuosina 2006–2022. Mervi Kaarninen ja Jan Löfström julkaisivat historian ja yhteiskuntaopin opettajien ammattilehti Kleossa vuonna 2011 artikkelin, joka käsitteli historian ja yhteiskuntaopin kokeita ylioppilastutkinnossa vuosina 2006–2010. (Kaarninen & Löfström 2011.) Ylioppilastutkintolautakunnan tilastoaineistoa on käytetty useissa julkaisuissa kuten muun muassa *Ylioppilas valintojen pyörteisä* -teoksessa. Kuitenkaan ainereaalin alusta nykypäivään ulottuvaa tarkastelua ei ymmärtääkseni ole tehty. Tämän tekstin tarkoitus onkin toimia jatkeena Kaarnisen ja Löfströmin artikkelille sekä virittää keskustelua ainereaalin ja erityisesti historian ja yhteiskuntaopin ylioppilaskirjoitusten keskinäisen asetelman muutoksesta sekä kokeiden tulevaisuudesta.

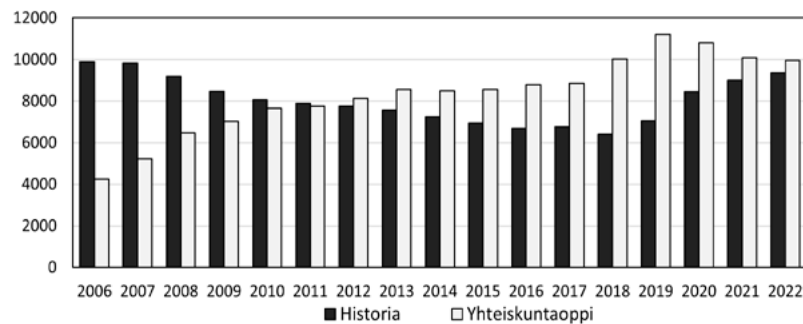
Aineistona käytän ylioppilastutkintolautakunnan internetsivujen tietopalvelusta löytyvää tilastoaineistoa. Aineistosta selviää esimerkiksi kokeisiin ilmoittautuneiden määrät maakunnittain ja kokeittain. Lisäksi tilastoja on laadittu ilmoittautuneista, hyväksytyistä tutkinnoista, uusintojen määrästä, arvosanajakaumista, sekä laudaturien määrästä. (Ylioppilastutkintolautakunta 2022b) Tässä artikkelissa seurantani ulottuu vuodesta 2006 vuoteen 2022 asti, jolloin se linkittyy myös todistusvalintauudistukseen ja sen vaikutuksiin ainereaalikokeisiin. Todistusvalinnasta ja sen vaikutuksista ei ole olemassa juurikaan tutkimusta, joten tässä artikkelissa esitetyt tulkinnot perustuvat Ylioppilastutkintolautakunnan aineistoon, jota pyrin kontekstoimaan aihepiiriin soveltuvan tutkimusperinteen sekä Helsingin Sanomien uutisoinnin kautta.

Keskeisenä käsitteenä on ainereaali, jolla tarkoitetaan luonnontieteellistä ja humanistis-yhteiskunnallisista oppiaineista muodostuvaa kokeiden ryhmää, joka otettiin ensi kertaa käyttöön vuonna 2006 ja terveystiedon koe vuotta myöhemmin. Se korvasi aiemmin käytössä olleen reaalikokeen. Ylioppilastutkintolautakunta ohjeistaa ainereaalista seuraavasti: ”kokeet järjestetään uskonnossa, elämäntutkimustiedossa, psykologiassa, filosofiassa,

historiassa, yhteiskuntaopissa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa, maantieteessä ja terveystiedossa. Uskonnon kokeet järjestetään evankelisluterilaisessa ja ortodoksisessa uskonnossa” (Ylioppilastutkintolautakunta 2022c, 19).

Jatko-opinnot ohjaavat ainerealin kirjoittamista

Yhteiskuntaopin koe järjestettiin ensi kertaa keväällä 2006. Tarkasteltaessa historian ja yhteiskuntaopin kirjoittajamääriä ainerealin alusta tähän päivään (Kaavio 1; Ylioppilastutkintolautakunta 2015; Ylioppilastutkintolautakunta 2022b) huomataan, että yhteiskuntaopin suosio on kasvanut kokeen alusta alkaen aina vuoteen 2019 saakka.

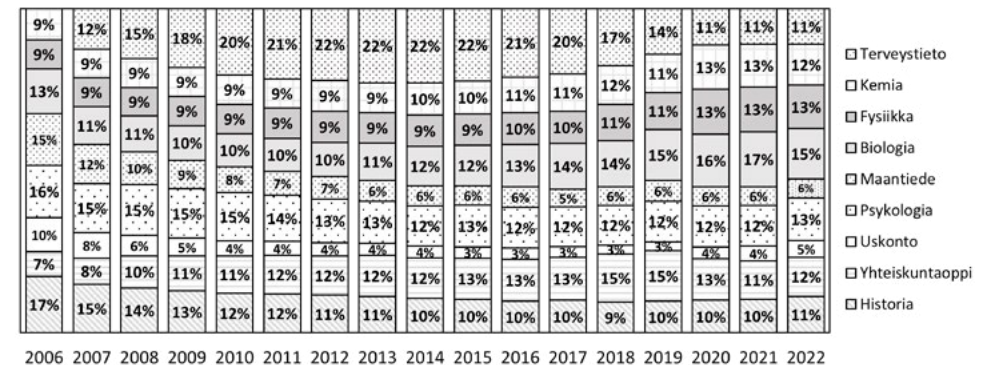
Kaavio 1. Historian ja yhteiskuntaopin ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautuneiden kokonaismäärät 2006–2022.

Vuotta 2012 voidaan pitää eräänlaisena käännekohtana, jolloin yhteiskuntaoppi ohitti suosiossa historian. Siinä missä yhteiskuntaopin suosio kasvoi, historiassa kirjoittajamäärät kääntyivät tasaiseen laskuun, jota kesti vuoteen 2018 asti. Vuotta 2019 voidaan pitää toisena käännekohtana, jonka jälkeen historian suosio alkoi uudelleen kasvaa samalla kun yhteiskuntaopin kirjoittajamäärät kääntyivät kirjoittajapiikin (11222 ilmoittautunutta) jälkeen laskuun.

Yhteiskuntaopin neljän vuoden nousu vuosina 2006–2010 voidaan varovaisesti tulkita liittyvän oppiaineen vakiinnuttamiseen yhden lukiovuosi-

luokan läpimenon aikana. Pelkän tilastoaineiston avulla ei voida arvioida ovatko aiemmin historiaa kirjoittaneet kokelaat siirtäneet kiinnostustaan enemmän nykypäivään eli yhteiskuntaoppiin (Kupiainen ym. 2018). Vuoden 2019 jälkeinen yhteiskuntaopin lasku ja historian nousu puolestaan ajoittuu samaan aikaan todistusvalintauudistuksen kanssa. Nopea katsaus yliopistojen todistusvalinnan pisteytystaulukkoon esimerkiksi oikeustieteen hakukohteessa paljastaa, että yhteiskuntaopin laudatur antaa 20 pistettä maantieteen ja filosofian tavoin. Muista reaalinaineista fysiikka on 26,5 pisteellä korkeimmin pisteytetty. Uskonto, elämäntutkimus sekä historia antavat 24,5 pistettä, psykologia 22,4. Terveystiedosta saa vain 17,3 pistettä. (Yliopistoalinnat 2022b.)

Tarkastellaan seuraavaksi eri kokeisiin ilmoittautuneiden osuutta ainerealin kirjoittajista vuosittain (Kaavio 2; Ylioppilastutkintolautakunta 2015; Ylioppilastutkintolautakunta 2022b). Tilastoinnista on tarkoituksella jätetty pois pienten kirjoittajamäärien vuoksi filosofia, elämäntutkimus sekä ortodoksinen uskonto. Kaaviosta 2 nähdään, että 2000-luvun alun uudistuksessa luotu uusi oppiaine terveystieto on selkeästi ollut suosituin kirjoitusaine vuosina 2009–2018. Terveystiedon poikkeavaa suosiota on sittemmin käsitelty myös useissa artikkeleissa (Kaarninen ja Löfström 2011, 41; Kupiainen et al. 2018 53).

Kaavio 2. Eri kokeisiin ilmoittautuneiden osuudet (%) kaikista ainerealin kirjoittajista vuosittain.

Kuitenkin vuodesta 2018 eteenpäin on nähtävissä selkeää laskua terveystiedon kirjoittajamäärissä. Terveystieto on perinteisesti ollut pidetty ja nuorille tärkeä oppiaine. Kuitenkin suosion taustalla voidaan nähdä myös panos-tuotos-ajattelua, joka perustuu terveystiedon pieneen kurssimäärään, oppiaineen laajaan ja verraten jäsentymättömään tiedetaustaan sekä varsinkin alussa muista reaaliaineista poikkeavaan pisteytysjakaumaan (Salmenkivi 2013, 30–31). Terveystiedon vuodesta 2018 tähän päivään laskeva trendi sopii yhteen myös valintakoeuudistuksen kanssa, joten on todennäköistä, että terveystiedon heikko pisteytys valinnoissa ainakin osittain ohjaa lukiolaisia toisten reaaliaineiden kirjoittajiksi.

Toinen suosittu reaaliaine on perinteisesti ollut psykologia. Kaaviossa sen osuus on tasaisesti pysytellyt noin 13–15 prosentissa. Uskonnon kirjoittajamäärät ovat vastaavasti laskeneet ainerealin myötä, mutta valintakoeuudistuksen vaikutus näkyy osaltaan myös uskonnon kirjoittajamäärien kasvuna vuosina 2020–2022. Elämäkatsomustietoa kirjoitetaan edelleen vähän, vaikka viime vuosina luvut ovat olleet nousussa. Vuonna 2022 elämäkatsomustietoa kirjoitti yhteensä 507 kokelasta, kun aiempina vuosina määrät olivat pyörineet parinsadan paremmalla puolella (Ylioppilastutkintolautakunta 2022b).

Toinen aine, jonka kirjoittajamäärät ovat laskeneet on maantiede samalla kun biologian kirjoittajien määrä on kasvanut n. 10 prosentista 15–17 % välille vuosina 2017–2022. Vuonna 2022 biologian kirjoittajien määrä notkahti hieman, mutta tästä huolimatta se oli reaaliaineista suosituin 12 855 kirjoittajalla. Biologian suosio voidaan Kupiaisen, Marjasen ja Oukrim-Soivion mukaan nähdä ainakin osittain seurauksena lääketieteellisen alan valintakoekirja *Galenoksen* korvaamisella lukion biologian, kemian ja fysiikan oppimäärällä koetilanteessa jaettavan materiaalin lisäksi (Kupiainen et. al. 2018, 54; Lääketieteelliset 2022).

Myös maantieteen asema lukiossa heikentyi LOPS 2015 myötä, kun aiemmin kaksi pakollista kurssia supistui yhteen ja uudeksi kurssiksi tuli *Maailma muutoksessa*, joka oli uusi tulkinta aiemmasta syventävästä *Riskien maailma* kurssista (Tani 2017, 212.) Kurssimuutosten lisäksi osallistuminen

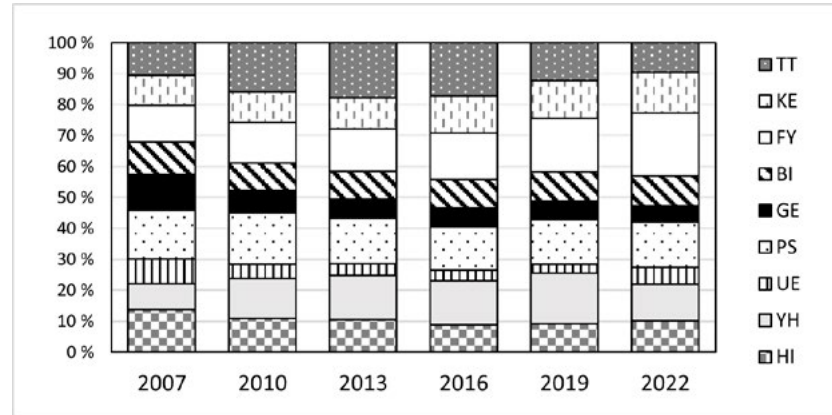
syventäville kurseille on maantieteessä vähentynyt. Kuitenkin viime vuosien kirjoittajamäärissä on nähtävissä hienoista elpymistä. (Virranmäki & Hulkkonen & Pellikka 2022, 183).

Fysiikka ja kemia ovat puolestaan biologian tavoin kasvattaneet tasaisesti suosiotaan vuodesta 2016 lähtien. Saman havainnot ovat tehneet Ville Heinonen, Antti Lehtinen ja Anu Kankainen artikkelissaan (Heinonen et.al. 2022, 18). Fysiikasta saa reaalinaineista eniten pisteitä todistusvalinnassa. Jakomalli perustuu ainekohtaiseen työmäärään eli opintopistemäärään (entiset kurssit) jolloin aineet, joissa on eniten opintoja antavat myös eniten pisteitä, jopa heikommilla arvosanoilla. Toisaalta taustalla voidaan nähdä tutkimusperustaista tahtotilaa kannustaa lukiolaisia matemaattisten aineiden opiskeluun, koska matemaattis-luonnontieteellisten alojen osajista on työmarkkinoilla pulaa. (Sutela 2018, 2; Pursiainen ym. 2016.) Toisaalta viime aikoina keskusteluun on noussut myös huoli kielten opiskelun vähyydestä, joka taas heikentää rekrytointimahdollisuuksia myös teknologiateollisuuden alalle (Härkönen 2021).

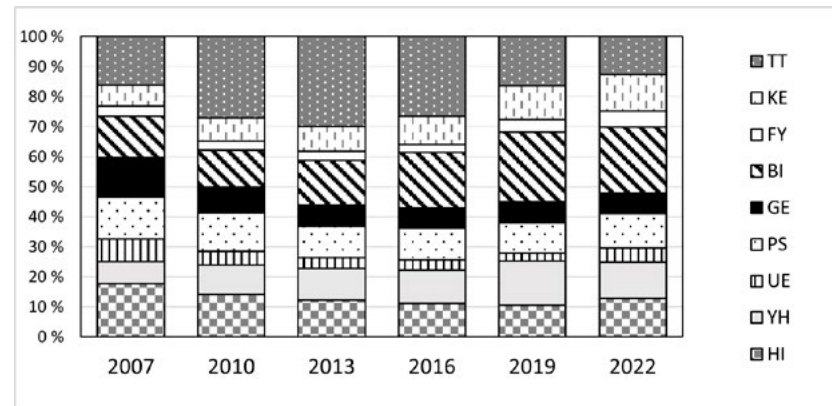
Historian ja yhteiskuntaopin kirjoittajamäärät ovat muihin reaaliaineisiin verrattuna pysyneet varsin tasaisina. Yhteiskuntaoppi on edelleen prosentuaalisesti suosittu aine, mutta on mielenkiintoista seurata kuinka kirjoittajamäärät kehittyvät tulevina vuosina, mikäli pisteytys pysyy matalana. Vaikka yhteiskuntaoppi on sisällöltään yksi laajimpia ja selkeimmin ajassa ja työelämässäkin kiinni olevia oppiaineita, se ei tunnu nauttivan arvostusta todistusvalinnassa, vaikka lukiolaiset sitä aiemmin ahkerasti kirjoittivat. Historia puolestaan tuntuu kestävän ja jopa hieman hyötyvän todistusvalinnasta, vaikka kyseessä onkin yksi lukion laajimpia ”lukuaineita”.

Osaa reaaliaineista on pidetty enemmän kevään tai syksyn kirjoitusaineina. Kaaviot 3 ja 4 on laadittu luettavuuden parantamiseksi kolmen vuoden haarukoinnilla. Kaavioiden prosenttiosuudet perustuvat kaikkien reaaliaineiden yhteenlaskettujen kirjoittajamäärien vertailuun syksyn ja kevään kierroksilla (Kaavio 3 ja 4; Ylioppilastutkintolautakunta 2015; Ylioppilastutkintolautakunta 2022b).

Kaavio 3. Eri aineisiin ilmoittautuneiden (%) osuus ainerealin kirjoittajista **kevällä**

Kaavio 4. Eri aineisiin ilmoittautuneiden (%) osuus ainerealin kirjoittajista **syksyllä**.

Historiaa pidetään perinteisesti syysaineena ja kaavio 4 näyttäisi sitä ensisilmäyksellä tukevan. Kuitenkin kun kevään ja syksyn kirjoittajia tarkastellaan oppiainekohtaisesti, huomataan että historia on itseasiassa kevätaine samoin kuin yhteiskuntaoppi. Syy kaavioharhalle on se, että syksyllä

kirjoituksiin ilmoittautuu pienempi määrä kuin keväällä, jolloin historian viipale näyttää leveämmältä (Kaarninen & Löfström 42). Vuodet 2020 ja 2022 ovat poikkeus, sillä näinä vuosina historiassa syksyn kokeeseen ilmoittautui enemmän kokelaita kuin keväälle. Erot eivät kuitenkaan ole merkittäviä, joten tässä lienee kyse vuosittaisesta vaihtelusta.

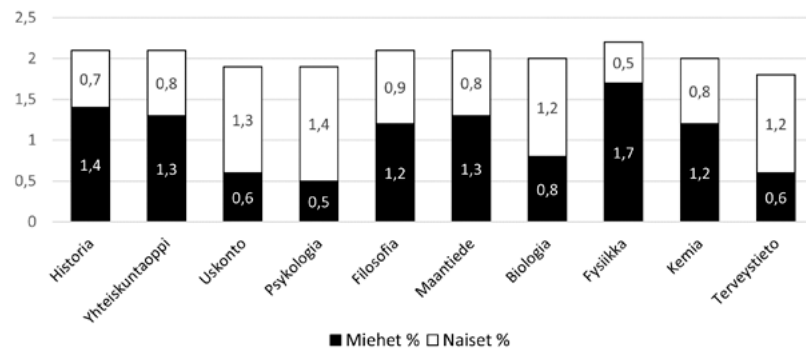
Muista reaaliaineista nähdään, että aineiden kirjoituspreferenssi perustuu perinteisten aineparien jakoon koepäivien sekä kurssien määrän ja suorittamisen kautta. Historia ja yhteiskuntaoppi, maantiede ja biologia, fysiikka ja kemia, uskonto ja filosofia sekä terveystieto ja psykologia kirjoitetaan aina eri päivinä. Jotta kokelas voi halutessaan kirjoittaa molemmat, on toinen tehtävä syksyllä ja toinen keväällä. Uskonto on yksi harvoista aineista, jota kirjoitetaan varsin tasaisesti keväällä ja syksyllä. Myös filosofian pienet kirjoittajamäärät jakautuvat varsin tasaisesti. Aineparit eivät kuitenkaan aina täysin selitä kevät/syksy painotusta, sillä maantiedettä ja biologiaa kirjoitetaan pääsääntöisesti keväisin fysiikan ja kemian tavoin. Tiedämme, että osa opiskelijoista haluaa erinäisistä syistä opiskella enemmän kursseja ja se pakottaa heidät hajauttamaan kirjoituksia jo toiselle vuodelle. Yhtenä syynä on, ettei tiedetä mihin lukion jälkeen suuntautuisi, jolloin vaihtoehdot halutaan ymmärrettävästi pitää auki mahdollisimman pitkään. (Grönholm 2022; Aalto 2022.). Toisena käytännön syynä voidaan pohtia opintojen laajuuden eroja sekä niiden ajoittamista kolmelle vuodelle.

Todistusvalinnan pisteytykset vaikuttavat jatkossakin siihen, mitä aineita lukiolaiset kirjoittavat. Tämä on sikäli huolestuttava ilmiö, jos mietitään lukion yleissivistävää luonnetta sekä ajatusta opiskella itseä kiinnostavia aineita. Toki nämä asiat eivät välttämättä sulje toisiaan pois, vaikka lukio-opintoja käsittelevässä uutisoinnissa onkin ollut nähtävissä viitteitä entistä varhaisemmista kirjoitusten aloittamisesta, ainetaktikoinnista sekä korotusten määrän kasvusta. Ainetaktikointia voi olla esimerkiksi se, että valitaan kirjoitettavaksi aineita, joista todistusvalinnassa saa eniten pisteitä ja jätetään opiskelematta heikosti pisteitä antavia työmäärällisesti kuormittavia aineita, kuten ylimääräisiä kieliä. (Härkönen 2021.) Asia ei toki ole näin mustavalkoinen, sillä esimerkiksi yliopistossa useille aloille pääsee opiskelemaan ilman pitkää matematiikkaa tai fysiikkaa. Kuitenkin kriitti-

sesti voidaan pohtia missä määrin kysymys on kiinnostuksesta, mielikuvi-
ta, odotuksista tai mahdollisuuksien maksimoinnista?

Sukupuolittunut ainereali?

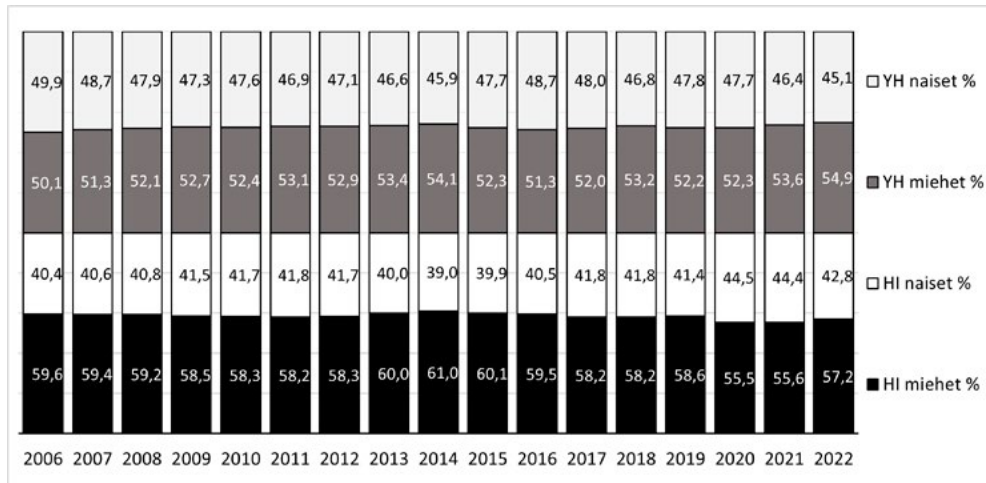
Ylioppilastutkintolautakunnan tilastointi sisältää ainekohtaiset kirjoitta-
jien sukupuolijakaumat prosentteina. Tarkastelujaksolla eli vuosina 2006–
2022 ylioppilaskirjoittajista miehiä on ollut keskimäärin noin 41 % ja nai-
sia 59 %. Kirjoittajien sukupuolijakaumia tarkasteltaessa täytyy muistaa,
että vuosina 2006–2022 lukio on ollut naisenemmistöinen, minkä vuoksi
miesten osuus tasaisesti jakautuneissa aineissa, kuten historiassa ja yhteis-
kuntaopissa hieman ylikorostuu. Kaaviossa 5 on esitetty keskiarvillisesti
kokelaiden jakautuminen oppiaineittain vuosina 2006–2022, kun ilmoit-
tuneita on verrattu vuosittaiseen kirjoittajien kokonaismäärään. (Kaavio 5;
Ylioppilastutkintolautakunta 2015; Ylioppilastutkintolautakunta 2022b.)

Kaavio 5. Ainerealikokeiden kirjoittajien jakautuminen sukupuolen mu-
kaan 2006–2022 (prosenttia kaikista ylioppilaskirjoituksiin osallistuneista
naisista ja miehistä).

Kaaviosta nähdään, että miesten suosimia kirjoitusaineita ovat selkeästi
fysiikka ja ehkä hieman yllättävästi toisena historia. Kolmatta paikkaa pi-
tävät tasaisesti yhteiskuntaoppi ja filosofia. Naisten suosiossa ovat pysyneet
psykologia ja uskonto, sekä biologia ja terveystieto. Filosofian vähäisten
kirjoittajamäärien vuoksi vaihtelu on tyyppillisesti hieman suurempaa kuin
muissa aineissa. Kemian kirjoittajien sukupuolijakauma on kääntynyt
vuodesta 2016 alkaen naisenemmistöiseksi. Löfströmin mukaan kemia
on aiemmin ollut miesten suosima aine mikä myös tilastoista nähdään.
(Löfström 2019, 37.) Kemian kohdalla voidaan pohtia miten todistusva-
lintauudistus ja lääketieteellisen alan valintakoe, jossa kemian oppimäärä
nykyisin painottuu vaikuttavat suosioon.

Tarkastellaan lopuksi historian ja yhteiskuntaopin keskinäistä sukupuoli-
jakaumaa. (Kaavio 6; Ylioppilastutkintolautakunta 2015; Ylioppilastut-
kintolautakunta 2022b.) Historia on perinteisesti ollut hienoisesti miesten
suosima reaaliaine. Kuitenkin myös historiassa miesten osuus hieman laski
vuosina 2020 ja 2021 aiemmasta, samalla kun naisten osuus nousi. Keski-
arvillisesti historiaa kirjoittaa noin 17 % enemmän miehiä kuin naisia.
Myös yhteiskuntaoppi on koko olemassaolonsa ajan ollut miesvaltainen
reaaliaine, mutta ero ei ole aivan yhtä selkeä kuin historiassa. Keskiarvilli-
sesti yhteiskuntaoppia kirjoittaa n. 5 % enemmän miehiä kuin naisia. Kui-
tenkin huolestuttavana voidaan pitää sekä historian että yhteiskuntaopin
kohdalla naiskirjoittajien määrän lievää laskua vuodesta 2021 eteenpäin
hienoisesta noususta jälkeen. Tässäkin voi hyvin olla kyse vuosittaisesta vaihtelusta,
mutta kehityksestä on hyvä historian ja yhteiskuntaopin opettajan
olla tietoinen.

Kaavio 6. Historian ja yhteiskuntaopin kirjoittajien sukupuolijakaumat vuosilta 2006–2022.

Yhteenveto

Tämän artikkelin tarkoitus oli käydä läpi yhtäältä reaaliaineiden kirjoittajamääriä ja jakautumista 16 vuoden ajalta, sekä toisaalta tarkastella erityisesti historian ja yhteiskuntaopin kirjoittajamääriä. Tilastot tunnetusti antavat meille vain indikaattoreita ilmiöiden tilasta ja kehityksestä. Valitettavasti taustalla piileviin syihin ei pelkällä tilastoaineistolla tai tässä artikkelissa hyödynnetyllä tutkimusperinteellä pystytä pureutumaan kovinkaan syvällisesti. Oman haasteensa luo myös aihepiirin tutkimattomuus sekä ylioppilastutkinnon ja todistusvalinnan jatkuva kehittäminen.

Tiivistetysti voidaan todeta, että ainerealin ensimmäisistä kokeista (2006 ja 2007) lähtien koettiin uusien oppiaineiden suosion nousu erityisesti terveystiedon ja maltillisemmin yhteiskuntaopin kohdalla. Ne todennäköisesti ”söivät” jossain määrin läheisten oppiaineiden kirjoittajia esimerkiksi historiassa ja maantieteessä. Toisaalta psykologia ja biologia ovat selkeim-

min naisten suosimia aineita, joiden kirjoittajamäärät ovat pysyneet verraten korkeina, että vakaina. Uskonto ja maantiede puolestaan menettivät kirjoittajia, siinä missä historia pysytteli suunnilleen entisellä tasollaan. Historian kohdalla tason säilyttämiseen on mitä todennäköisemmin vaikuttanut oppiaineen pitkä ja arvostettu asema lukiokoulutuksessa yleisivistävänä ja opiskelijoita kiinnostavana oppiaineena, mikä takaa ”vakiokoisen” kirjoittajajoukon.

Maantieteen ja uskonnon taustalle voidaan varovaisesti esittää muutokset lukio-opintojen laajuudessa, sekä oppiaineen yleisessä kiinnostavuudessa ja suosiossa. Fysiikan ja kemian kohdalla kirjoittajamäärät ovat käsi kädessä tasaisesti kasvaneet, mutta mistään radikaalista muutoksesta ei voida puhua. Näiden kahden aineen suosion taustalle voidaan hahmotella yhtäältä todistusvalintojen pisteiden jakautumista, sekä toisaalta yleisempää LUMA-aineiden osaamiseen panostamista koulutuksessa.

Sukupuolijakaumien osalta tilastot osoittavat, että aiemmissa tutkimuksissa esitetyt reaaliaineiden sukupuolijakaumat ovat pysyneet varsin samoina. Lukiossa voidaankin karkeasti sanoa olevan kolmenlaisia oppiaineita: miesten ja naisten suosimia, sekä ns. neutraaleja aineita. Toki tällainen jako on teennäinen, sillä monet lukiolaiset opiskelevat eri aineita enemmän kuin pakollisia kuitenkin kirjoittamatta niitä. Tämän vuoksi pelkkiä ylioppilaskirjoittajien sukupuolijakaumia tarkastelemalla ei voida vetää kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, millä perusteella lukiolaiset opiskelevat eri aineita ja kirjoittavat niitä. Tämä vaatisi laajempaa tutkimusta lukiokentältä ja itse näkisin että opetuksen ja työelämävalmiuksen kehittämisen kannalta olisi hedelmällistä pyrkiä selvittämään oppiaineisiin liittyviä sukupuolistereotypioita ja purkamaan niitä tutkimusperustaisesti.

Suomalainen ylioppilastutkinto on historiallisesti pitkä ja perinteikäs instituutio, joka on kokenut historiansa aikana useita muutoksia ja uudistuksia, mutta pysytellyt perustaltaan myös hyvin staattisena. Ylioppilaskirjoitukset herättävät säännöllisin väliajoin kiivastakin keskustelua tutkinnon tarkoituksesta, asemasta, muutostarpeesta ja jopa olemassaolosta. Tämä taas osoittaa kiinnostuneisuutta ylioppilastutkinnosta osana suomalaista

koulutusjärjestelmää. Perehtymällä ylioppilastutkinnon historiaan sekä tilastolliseen aineistoon voidaan tehdä mielenkiintoisia havaintoja tutkinnon kehityksestä ja pohtia niiden kytkeytymistä lukiolaisten arkeen ja laajemmin koulutuspolitiikan linjauksiin. Tässä artikkelissa onkin vain raapaistu tämän laajan ja kompleksisen teeman pintaa, mutta toivottavasti teksti herättää kiinnostusta Ylioppilastutkintolautakunnan tuottamaan tilastoaineistoon, ylioppilastutkintoon sekä erityisesti nykymuotoiseen ainerealin.

Lähteet ja kirjallisuus

Aalto, Maija 2022. Osa lukion opiskelijoista suorittaa nyt paniikissa ennätysmäärän kurseja – yhtenä synnä on huoli opiskelupaikoista. *Helsingin Sanomat* 2.5.2022 [www-lähde] < <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000008675413.html> > (Luettu 12.11.2022).

Ammattikorkeakouluun 2022. AMK-valintakoe [www-lähde]. < <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/valintatavat/amk-valintakoe/#mikaonamkvalintakoe> > (Luettu 8.11.2022).

Grönholm, Pauliina 2022. Yhä useampi ylioppilaskandidaatti aloittaa kirjoitukset jo toisena vuonna – jatkossa ainoa kaikille pakollinen koe on äidinkieli. *Helsingin Sanomat* 14.3.2022 [www-lähde]. < <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008620863.html> > (Luettu 12.11.2022).

Heinonen, Ville 2022. *Lukiolaisten syys opiskella fysiikkaa: onko syissä eroja miesten ja naisten välillä?* Pro gradu -tutkielma (artikkelimuotoinen). Jyväskylän yliopisto [www-lähde]. < <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/80956/1/URN%3ANBN%3Af%3Aju-202205102607.pdf> > (Luettu 12.11.2022).

Kaarninen, Mervi & Kaarninen Pekka 2002. *Sivistyksen portti. Ylioppilastutkinnon historia*. Helsinki: Otava.

Kaarninen, Mervi & Löfström, Jan 2011. Historian ja yhteiskuntaopin kokeet ylioppilastutkinnossa 2006–2010. *Kleio* 2/2011, 41–44.

Kangasniemi, Paula 2021. Kuluttaako lukioputki opiskelijan loppuun? *Opettaja* 14.1.2021. [www-lähde]. < <https://www.opettaja.fi/tyossa/kuluttaako-lukioputki-opiskelijan-loppuun/> > (Luettu 27.10.2022).

Karhunen, Hannu, Pekkarinen, Tuomas & Suhonen, Tuomo & Virkola, Tuomo 2022. *Opiskelijavalintauudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. [www-lähde]. < <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185280/vatt-muistiot-67-opiskelijavalintauudistuksen-seurantatutkimuksen-loppuraportti.pdf> > (Luettu 8.11.2022).

Keski-Heikkilä, Anni 2022. Opetusministeri Andersson suhtautuu avoimin mielin ylioppilaskirjoituksista luopumiseen, lukiolaiset vastustavat. *Helsingin Sanomat* 29.9.2022 [www-lähde]. < <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009101626.html> > (Luettu 27.10.2022).

Kupiainen, Sirkku, Marjanen, Jukka & Oukrim-Soivio, Najat 2018. *Ylioppilasvalintojen pyörteessä. Lukio-opinnot, ylioppilastutkinto ja korkeakoulujen opiskelijavalinta*. Ainedidaktisia tutkimuksia 14. Helsinki: Suomen ainedidaktisen tutkimusseura.

Lahtinen, Aatos & Välijärvi, Jouni 2014. *Ylioppilastutkinto*. Helsinki: Suomalaisen tiedeakatemian kannanottoja 5.

Lääkietieteelliset 2022. Valintakoemateriaali [www-lähde]. < <https://www.laaketieteelliset.fi/hakeminen/valintakoemateriaali> > (Luettu 12.11.2022).

Löfström, Jan, Salo, Ulla-Maija & Virta, Arja 2017. *Valppaaksi kansalaiseksi. Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria*. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 15. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus [www-lähde]. < https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233471/Valppaaksi_kansalaiseksi.pdf?sequence=1&isAllowed=y > (Luettu 12.11.2022).

Löfström, Jan 2019. *Miten tyttöjen ja poikien tehtävävalinnat yhteiskuntaopin ylioppilaskokeessa eroavat toisistaan ja mitä merkitystä asialla on?* *Kasvatus & Aika* 13(1), 36–56 [www-lähde]. < <https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/79826/40660> > (Luettu 12.11.2022).

Opetushallitus 1994. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994*. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2003. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003*. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus 2015. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015*. Helsinki: Opetushallitus [www-lähde]. < https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf > (Luettu 6.11.2022).

Opetushallitus 2019. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019*. Helsinki: Opetushallitus [www-lähde] < https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf > (Luettu 6.11.2022).

Opetushallitus 2022. Usein kysyttyä [www-lähde]. < <https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/mita-ovat-opintopisteet-opintojaksot-ja-moduulit-ja-mika-niiden-suhde-nykyisiin> > (Luettu 6.11.2022).

Opetus ja kulttuuriministeriö 2017. *Opiskelijavalintojen kehittämisen toimenpiteet 2017–2020 muistio* [www-lähde] < https://okm.fi/documents/1410845/4154572/Korkeakoulujen+opiskelijavalintojen+kehitt%C3%A4misen+toimenpiteet_20170817.pdf > (Luettu 6.11.2022).

Pursiainen, Jouni & Rusanen, Jarmo & Partanen, Sauli 2016. Lukion tärkein ainevalinta? *Dimensio* 4/2016. 21–24 [www-lähde]. < https://ouluma.fi/wp-content/uploads/2016/08/Lukion_tarkein_ainevalinta.pdf > (Luettu 12.11.2022).

Salmenkivi, Eero 2013. *Ylioppilastutkinnon rakenne- ja reaalikoeuudistusten vaikutuksia: miten lisääntynyt valinnaisuus ohjaa lukiolaisia*. *Kasvatus & Aika*, 7(3). 24–39 [www-lähde]. < <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68632/29980> > (Luettu 6.11.2022).

Savo, Roosa 2022. Nuorten pitää saada ihmetellä. *Helsingin Sanomat* 19.8.2022 [www-lähde]. < <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000008951649.html> > (Luettu 12.11.2022).

Sutela, Mika 2018. *Tutkimushavaintoja lukioaineiden merkityksestä oikeustieteelliselle alalle hakeutumisessa*. EDILEX [www-lähde]. < <https://www.edilex.fi/artikkelit/18928.pdf> > (Luettu 12.11.2022).

Tani, Sirpa 2017. Maantieteen opetuksen haasteita: digitalisaatio, opetuksen eheyttäminen ja opettajan roolin murros. *Terra* 129 (4), 211–222 [www-lähde]. < <https://terra.journal.fi/article/view/107192/62680> > (Luettu 12.11.2022).

Virranmäki, Eerika & Valta-Hulkkonen, Kirsi & Pellikka, Anne 2022. *Maantiede antaa mahdollisuuksia nuorten merkityksellisten ajattelutaitojen ja tietojen kehittymiselle*. *Terra* 134 (3), 183–188 [www-lähde]. < <https://terra.journal.fi/article/view/121619/73052> > (Luettu 12.11.2022).

Virta, Arja 2014. Historia ja yhteiskuntaoppi reaalikokeessa 1921–1969 – koe tehtävien kehitys oppiennätysten ja opetusta koskevan keskustelun näkökulmasta. *Ennen ja Nyt*. 2014/4 [www-lähde]. < <https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/108600/63603> > (Luettu 12.11.2022).

Yliopistoalinnat 2022a. Valintakokeet [www-lähde]. < <https://yliopistoalinnat.fi/valintakokeet> > (Luettu 8.1.2022).

Yliopistoalinnat.2022b. Todistusvalinnan pisteytykset [www-lähde]. < <https://yliopistoalinnat.fi/todistusvalinnan-pisteytykset-vuosina-2023-2025/kauppatieteet-liiketaloustiede-ja-tietojenkasittelytiede-oikeustiede-seka-taloustiede> > (Luettu 10.11.2022).

Ylioppilastutkintolautakunta 2001. *Reaalikokeen kehittämistyöryhmän muistio*. Helsinki: Yliopistopaino.

Ylioppilastutkintolautakunta 2015. Ilmoittautuneet eri kokeisiin tutkintokerroittain 2006–2016 [www-lähde]. < https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/stat/FS2015A2006T2010.pdf > (Luettu 11.11.2022).

Ylioppilastutkintolautakunta 2022a. Tilastotaulukot [www-lähde]. < <https://www.ylioppilastutkinto.fi/tietopalvelut/tilastot/tilastotaulukot> > (Luettu 8.10.2022).

Ylioppilastutkintolautakunta 2022b. Ilmoittautuneet eri kokeisiin tutkintokerroittain 2013–2022. [www-lähde]. < <https://www.ylioppilastutkinto.fi/ext/stat/FS2022A2013T2010.pdf> > (Luettu 8.11.2022).

Ylioppilastutkintolautakunta 2022c. *Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet*. [www-lähde]. < https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Yleiset/yleiset_maaraykset_ja_ohjeet.pdf?v=160622 > (Luettu 8.11.2022).